

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
43

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-36-2

BRNO 2002

BEŇOV (okr. Přerov)

750 m Z od středu obce. Latén. Ojedinelé nálezy. Povrchový sběr.

Dne 14.5.2001 byly prostřednictvím povrchového průzkumu zaznamenány na mírném svahu nad levým břehem Moštěnky stopy laténského osídlení. I když bylo zatím nalezeno pouze několik zlomků keramiky, jedná se o novou lokalitu, která doplňuje neúplné poznatky o laténském osídlení v přerovském regionu.

Zdeněk Schenk, FF MU Brno

Resumé:

Beňov (Bez. Přerov), 750 m W von der Gemeindemitte. Latènezeit. Einzelfunde. Terrainbegehung.

BLANSKO (okr. Blansko)

„V Dílech“, ul. L. Daňka. Latén. Sídliště. Záchran-
ný výzkum.

Záchraný výzkum v Blansku, v polní trati „V Dílech“ byl vyvolán ohrožením archeologických památek v důsledku terénních úprav předcházejících výstavbě obchodního centra Kaufland (dále OCE). Investorem stavební akce byla společnost Korekt Invest, s.r.o., dodavatelem zemních prací fa VHS plus Znojmo. Archeologické práce prováděli pracovníci Archeologického ústavu AV ČR v Brně (PhDr. J. Doležel, Mgr. B. Komoróczy, M. Lukáš). Na jaře roku 2001 byly zahájeny přípravy na stavbu OCE, v první fázi zde proběhla na ploše cca 300x100 m skrývka ornice. Ve dnech 28.05.-13.06.2001 se uskutečnil na již zahájené stavbě záchraný archeologický výzkum.

Lokalizace stavebního areálu

Lokalita je situována v údolí Blanenského prolomu, na levém svitavském břehu, v severní části blanenského katastru, v rozvolněné průmyslové zástavbě severozápadního okraje intravilánu města (ul. L. Daňka, bez číslování). Výstavbou dotčená a v různých stupních metodiky zkoumaná plocha je na Státní mapě 1:5000 – odvozené, listu Blansko 7-0 z roku 1994, vymezena body (od Z a J okrajové sekční čáry) vzdálenými 303:84, 281:82, 279:60, 283:44 a 297:42 mm. Nadmořská výška povrchu terénu se pohybovala v rozmezí 277-280 m n.m.

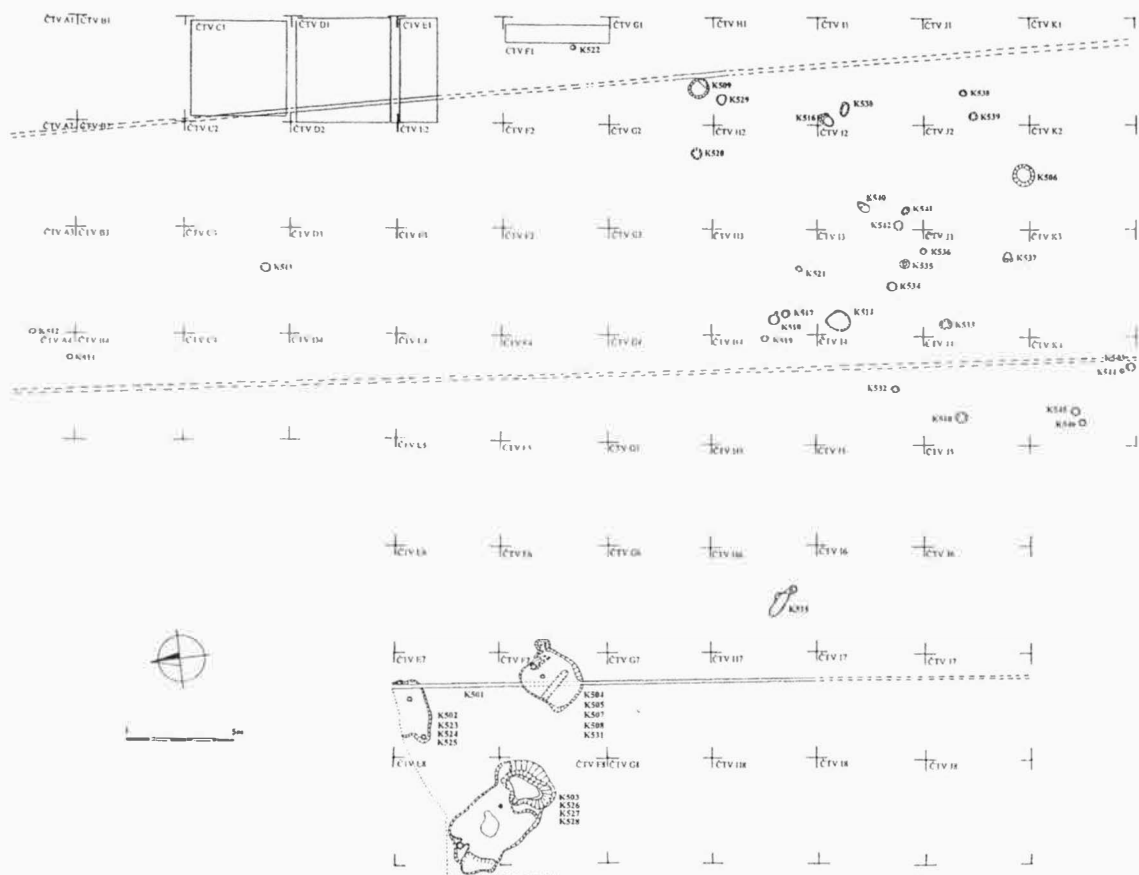
Celková plocha dotčená stavbou OCE je v terénu vymezena: na S zregulovaným tokem potoka Sloupečnick a alejí vzrostlých stromů podél něj; na Z budovou, skladovacími objekty a dvorem požárního sboru; na J a JZ stávajícími pozemními komunikacemi; na V uměle navrženým náspem, širokým 3,25-5,5 m a vysokým 1,39-2,9 m, vzniklým zřejmě úpravami terénu při výstavbě budovy Policie ČR a SOU fy Metra Blansko.

Přírodní prostředí

Plocha staveniště se nachází 235-360 m od levého břehu současného řečiště Svitavy, archeologickým výzkumem dotčený prostor je od levého svitavského břehu vzdálen ca 320-360 m. Kromě blízké Svitavy je výrazným vodním tokem v zkoumaném areálu potok Sloupečnick. Současný napřímený tok potoka Sloupečnicku probíhá na okraji stavební plochy ve směru východ-západ, od Sokraje archeologicky zkoumané části staveniště se nachází ve vzdálenosti ca 78 m na sever. Zároveň indikační skica mapy stabilního katastru z roku 1826 (Moravský zemský archiv v Brně, fond D9, sign. 103/25) zakresluje koryto potoka Sloupečnicku prakticky již v dnešní napřímené trase, podle vojenského josefínského mapování z let 1793-1769 mohlo dříve potoční úžlabí vést poněkud dále k severu. Tyto mapové podklady zachycují v trati „V Dílech“ velkou zemědělskou dominikální parcelu (zdá se, že svažitéjší východní část plochy nebyla nijak terasována).

Potok Sloupečnick sloužil v minulosti k napájení stejnojmenného rybníka, vystavěného nejpozději v 16. st. Poloha rybníka není přesně známa, zřejmě byl situován někde ve svitavské údolní nivě a mohl dokonce zasahovat do západních, resp. jihozápadních partií stavebními pracemi dotčené plochy. Tomu by napovídala mohutná souvrství bahnitých nivních hlín, zpozorovaná především v mírně proláklíně jižně od dnešního areálu hasičského sboru a severně od pozemní komunikace (kolem dnešní nadmořské výšky 276 m n.m.). Rybník Sloupečnick se uvádí při blanenském panství již v letech 1568 a 1591 ve vkladech manství Matyáši a Janu Žalkovským, další vklad Albrechtu Šlejnicovi pak roku 1615 hovoří o plodovém rybníku „u nového mlejna blanenského“ (Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, Lenní dvůr Kroměříž, Lenní knihy č. 389, fol. 27-28; č. 422, fol. 21-23, 176-178).

Vzhledem ke skutečnosti, že poloha rybníka není přesně známa, nelze ani posoudit, zda k napřímení toku Sloupečnicku došlo během jeho výstavby nebo po jeho zrušení. Podařilo se však částečně zrekonstruovat jeho původní průběh. Na několika místech staveniště, ležících mimo plochu archeologického výzkumu, bylo totiž možné vypořadovat a zaměřit průběh zasypaného koryta potoka (v profilech základů pilotáže mocné vrstvy bahnitě černé hlíny). Do dotčené oblasti Sloupečnick přitékal z východu, v severovýchodním rohu areálu se jeho původní tok nacházel jen několik metrů jižně od současného. Po ca 75 metrech, kde průběh koryta byl téměř rovnoběžný se současným, se poměrně prudce stácel na jih, resp. jihozápad. Tímto směrem bylo možné sledovat jeho linii ještě ca 50-60 m.

**Obr. 1. Blansko. Prozkoumaná plocha s archeologickými objekty.
Blansko. Die Grabungsfläche mit den einzelnen Objekten.**

Geologická mapa ČSSR (mapa předčtvrtních útvarů, list M-33-XXIII Česká Třebová z r. 1960) jako podklad uvádí biotitické, zčásti leukokratické granity a granodiority Brněnského masivu. Zemními pracemi však byly zejména ve východní zvýšené polovině zkoumané plochy odkryty patrně terciární (?) šterky a písky, s přihlédnutím k okolním výskytům snad klasifikovatelné jako neogenní, spodně tortonské. Na ně pak nasadaly kyselé smíšené svahoviny se svrchním horizontem slabě oglejené, velmi kvalitní hnědozemě. Naproti tomu v západní, již do svitavské údolní nivy zasahující části lokality tvořily podklad hluboké bezkarbonátové nivní uloženiny, na kterých se vytvořily klasické tmavé nivní půdy.

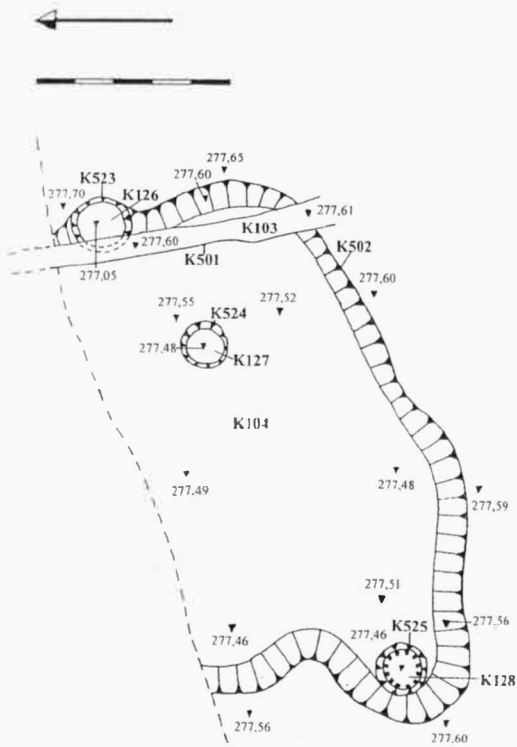
Metoda výzkumu

Záchrannému archeologickému výzkumu předcházela systematická prospekce celé stavbou dotčené plochy. Na základě této prospekce a v souladu s postupem stavebních prací byl vymezen prostor nepravidelného půdorysu o ploše 1600 m², kde byly konstatovány nejvýraznější stopy lidských aktivit v minulosti a kde mohl být na základě dohody s investorem stavby proveden záchranný archeologický výzkum.

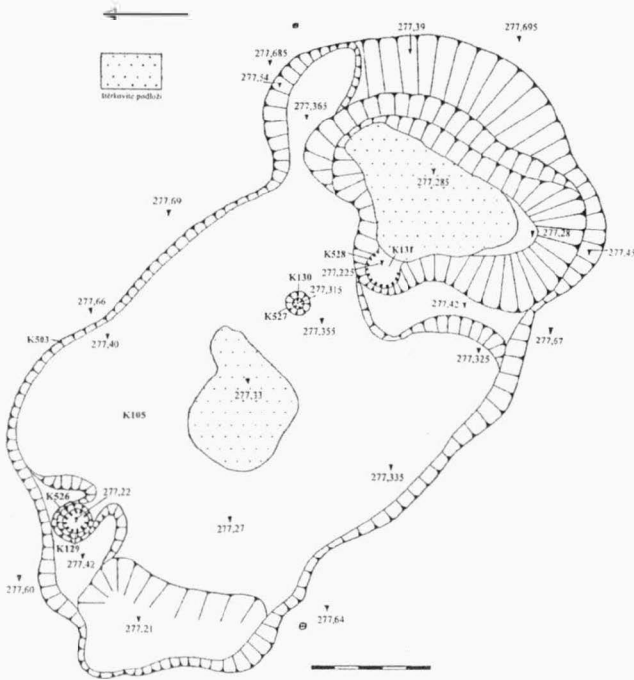
Naleziště se nachází na původním mírném terénním svahu sklánějícím se směrem k JV. Nadmořská výška povrchu terénu před zahájením zemních prací se na archeologicky zkoumané ploše měnila následovně: v SV-JZ ose výzkumu (délka 50 m) se převýšení pohybovalo mezi 0,9-1,13 m, v JV-SZ ose (délka 40 m) mezi 0,86-1,01 m.

Podél SSV-JJZ náspu na okraji stavební plochy byla vytyčena základní osa a byla rozměřena čtvercová síť (čtverce o velikosti 5x5 m). V různých stupních metodiky bylo prozkoumáno celkem 68 čtverců.

Na celé ploše terénního výzkumu byla ještě v době před zahájením archeologických prací odstraněna recentní ornice (K101, mocnost ca 50 cm) a též většina souvislé kulturní vrstvy (K102). Ve čtvercích C1, D1, E1, F1 byla ručně skryta kulturní vrstva (K102) až na podloží, na ostatních místech mohla být provedena pouze prospekce. Všechny ostatní plochy byly pod archeologickým dohledem skryty strojově (UDS) až na rostlé podloží (K190). Plošný výzkum byl realizován u všech objektů, které se po skrývce vyrýsovaly na úrovni podloží.

Obr. 2. Blansko. Objekt K502.
Blansko. Objekt Nr. K502.

Obr. 3. Blansko. Objekt K503.
Blansko. Objekt Nr. K503.

Nálezová situace

Pod omíček byla celá lokalita pokryta zhruba 30 až 50 cm silnou, jednotlou kulturní vrstvou (K102) šedočerného zbarvení. Vzhledem ke skuteč-

nosti, že na plochých sídlišťích s nepříliš dlouhým osídlením často lze reprezentativní soubor nálezů získat pouze v sídlištní vrstvě, byla stratigrafická jednotka K102 ve čtvercích C1, D1 a částí sektorů E1, F1 skryta ručně. Ani v jedné z těchto sond (jejich polohu viz na obr. 1) nebyly registrovány do podloží zahloubené objekty. Podařilo se však získat významnou kolekci náleзовého materiálu (bohužel bez možnosti detailního zaměřování) - ve čtverci C1 661, ve čtverci D1 246, ve čtverci E1 71 a ve čtverci F1 45 fragmentů keramiky. Na ostatních místech záchraného výzkumu mohla být provedena pouze prospekce jednotky K102, větší soun však pouze jejich zbytků po odstranění mechanizací. Tak bylo získáno dalších 380 keramických fragmentů, 3 hliněné přesleny a zvířecí kosti. Jednotka K102 byla na kovové předměty poměrně chudá (ostatně jako celá prozkoumaná část lokality), celkově bylo získáno zhruba 10 fragmentů železných hřebíků různých velikostí. Z hlediska chronologického zařazení lokality je největším přínosem nález železné spony spojené konstrukce o délce 4,9 cm, pocházející z K102 v sektoru C1. Významný je též fragment z modrého skla vyrobeného profilovaného náramku, nalezený při odstraňování zbytků kulturní vrstvy ve čtverci G8. Materiál z K102 koresponduje s nálezy získanými z výplně jednotlivých objektů. Dílčí stratigrafická pozorování v rámci K102 nemohla být s ohledem na postup stavebních prací učiněna. Zdá se, že četnost nálezů ve vrstvě K102 byla největší v nejvyšše položených místech prozkoumané plochy (ve čtvercích A1, A2, B1, B2, C1, C2, D1, D2, E1, E2, F1, F2) a že směrem k níže položeným místům nálezů výrazně ubývalo.

Souběžně se sondáží K102 byly ostatní plochy skryty strojově. Na této úrovni se vyrýsovala dvě místa s výraznější koncentrací zahloubených objektů - skupina vyšších struktur v SV rohu plochy a větší skupina drobných objektů v její JV části. Kromě toho byl zaregistrován nepravidelný výskyt osamocených menších objektů též v ostatních částech skryté plochy.

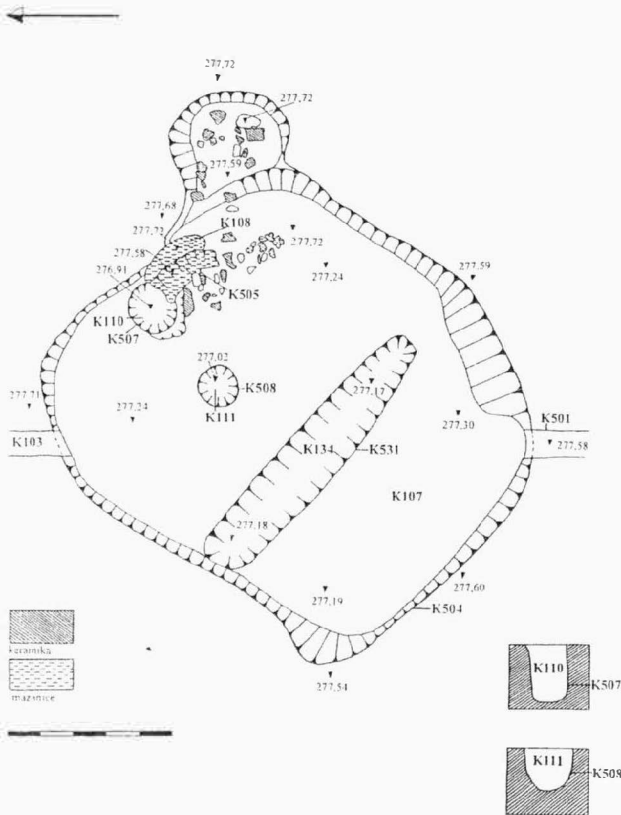
Nejmłodším objektem na ploše jsou tři linie drenážních jam, položených ve druhé polovině 20. st., vedoucí přibližně ve směru S-J (K501). Místa zasahovaly jen do kulturní vrstvy (především linie nejvyšše po svahu), prostřední a západní linie je zahloubena do podloží. V sektoru E7 porušila západní linie drenáže vyšší strukturu K502 (obr. 2), v sektoru F7 pak vyšší strukturu K504/K505 (obr. 4).

Mezi odkrytými objekty bylo možné vyčlenit tři vyšší struktury. První je označen K502 a náleží k ní ještě jámy K523, K524 a K525 (obr. 3). Jedná se o část do podloží zahloubeného dna sídlištního objektu orientovaného delší osou ve směru SV-JZ. Přesná rekonstrukce nadzemních konstrukcí je obtížná, pouze jáma K523 má charakter a rozměrové parametry klasických křulových

jam. Jamky K524 a K525 jsou velmi mělké, je možné, že v nich stály hlouběji nezasazené dřevěné sloupy (lehčí, resp. pomocná konstrukce?). Z výplně objektu pochází 136 keramických fragmentů.

Nepravidelně členitého půdorysu je vyšší struktura K503 se souvisejícími jámami K526, K527 a K528 (obr. 3). Jedná se o poměrně hluboko zapuštěnou spodní část sídlištního objektu se sedlovým zastřešením (křivá konstrukce v delší ose). Z výplně pochází největší kolekce nalezového materiálu: 707 inventovaných keramických fragmentů, větší množství osteologického materiálu, 5 přeslenů, kamenný brousek, zmotěrka apod.

Třetí vyšší struktura vykazovala na lokalitě nejsložitější stratigrafii. Na úrovni skrývky mechanizaci se vyrýsovala superpozice objektů K501 (recentní drenážní jáma procházející středem objektů), K505 a K504 (obr. 4). Objekt K505 byl nepravidelného obdélníkového půdorysu. Jeho výplně (K108) je světlehnědá propálená vrstva se zbytky výmazu rozrušené pece a s nálezy keramiky (celkem 25 exemplářů). Zbytky oranžově vypáleného výmazu pece se našly v jeho SV části a korespondovaly s tvarem objektu K504.

Obr. 4. Blansko. Objekty K501, K504, K505. Blansko. Objekte Nr. K501, K504, K505.

Objekt K504 má půdorys nepravidelného kosočtverce se zaoblenými rohy a s oblým výklen-

kem ve V rohu. Je poměrně hluboko zapuštěn do podloží. U SV stěny se nachází křivá jáma K507, zhruba uprostřed objektu křivá jáma K508. Od SZ stěny vedla na dně objektu JV směrem rýha K531. Řez objektem ukázal, že nad jeho výplně ležel výkop K505 se zbytky pece. Ve výplni objektu (K107) byl nalezen jeden keramický přeslen a 183 fragmenty keramických nádob. Celkovou stratigrafickou situací lze interpretovat takto: Výkop K504 je objektem výrobního charakteru s určitou formou zastřešení (jak dokládají křivé jámy). Zřejmě na východním okraji (snad v zaobleném výklenku) stála pec. Uloženina K107 vznikla v době využívání objektu, naopak jeho destrukcí vznikla uloženina K108. Zbytek pece se tak sesunul směrem západním.

Zbývající objekty, odkryté v průběhu záchranného výzkumu, lze rozčlenit do tří typových skupin:

1. Samostatné menší jámy, většinou kruhového, oblého či mírně protáhlého půdorysu a s mělkým oblým profilem, které lze interpretovat jako jámy sídlištní či zásobnicové. Mezi ně patří objekt K506, v jehož výplni se našlo 13 keramických fragmentů. Téměř identický je objekt s nálezy 24 keramických fragmentů ve výplni. Bez nálezů ve výplni byly objekty K516, K518, K520, K521, K530, K532, K533 a K541. Objekty K537 (5 ks keramiky) a K515 (3 ks keramiky) zařazujeme do této skupiny, jejich parametry se ovšem od ostatních popsaných objektů liší. Objekt K537 je velmi mělká nepravidelná jamka. Objekt K515 nemá půdorys zásobnicové jámy, spíše jde o spodek mělce zahlužené jámy, snad patřící ke konstrukci nadzemního objektu. Menší kruhovou jamku v jeho JV části lze snad interpretovat jako křivou jámu.

2. Mezi odkrytými objekty byly zaregistrovány tři jámy, jejichž výplně se vyznačovaly vysokou koncentrací přepálené mazanice a uhlíků; místy byly velmi silně propálené. Tato situace naznačuje, že do těchto jam se při destrukci zřítily původní konstrukce stěn jejich nadzemních částí. Bez možnosti exaktního doložení lze předpokládat, že mohly tyto objekty sloužit jako jednoduché ohniště (možné jsou ovšem i další interpretační varianty). Bez dalších nálezů ve výplni se odkryly objekty K510 a K514 (zde na základě mírně protáhlého tvaru, masivních bloků propálené mazanice a četných uhlíků ve výplni lze snad uvažovat o dnu pece). Objekt K519 obsahoval ve výplni 3 keramické fragmenty.

3. Charakter klasických křivých jam zapuštěných do podloží měly objekty: K511 (ve výplni 2 keramické fragmenty), K512, K513, K517 (ve výplni 1 keramický nálezy), K522, K529, K534, K535, K536 (ve výplni 2 keramické fragmenty), K538, K539, K540, K542, K543, K544, K545 a K546.

Vyhodnocení

V průběhu záchranného výzkumu získaný nálezový soubor představuje typickou kolekci sídlištní keramiky pozdní doby laténské. Převažují hrncovité a situlovité tvary se svisle rýhovaným povrchem, které jsou v některých případech na dnech opatřeny značkami. Vyrobeny jsou většinou z grafitového materiálu. Časté jsou též hrnce – a větší zásobnice – se zdrsňovaným povrchem na výduť a se smolným nátěrem pod okrajem. V menším počtu je zastoupena jemná, na kruhu točená keramika cihlové barvy. Zdobení povrchu malovanými vzory nebylo v tomto souboru zaregistrováno. Značný podíl patří v této kolekci keramice zhotovené bez užití hrncářského kruhu. Keramické nálezy doplňují drobné fragmenty železných hřebíků a ojedinělý nález železné spony spojené konstrukce. Oproti analogickým sídlištím (např. Bořítov) je nevýrazné zastoupení železných nástrojů určitě překvapující.

Podle předběžného zhodnocení nálezů lze existenci laténského sídliště v Blansku zařadit do relativně-chronologických stupňů LT C2–D1. Nejbližší analogii této lokality je nižinné sídliště v Bořítově (okr. Blansko), jehož doba vzniku a trvání spadá do téhož časového úseku (Čižmář 1990, 311d.).

Na základě terénních pozorování se zdá, že zjištěná část sídliště je jednofázová a k superpozici objektů různého stáří nedocházelo (výjma recentní drenážní jámy). Odkryta byla pouze okrajová plocha sídliště v blízkosti vodoteče. Nachází se na mírném k západu otevřeném svahu, těsně nad širokou údolní nivou řeky Svitavy. Okraj sídliště je ve směru na sever a západ vymezen dnes již neexistujícím korytem potoka Sloupečnicku. Podle předběžného vyhodnocení odkrytých objektů se zdá, že záchranným výzkumem dotčená plocha zahrnuje spíše hospodářskou periferii tohoto sídliště. Koncentrace vyšších struktur v severozápadním rohu plochy a početné menší jámy naznačují především hospodářské využití této části sídliště. Velké množství zjištěných kúlových jam poukazuje na existenci nadzemních staveb, rekonstrukce jejich půdorysů je ovšem velmi problematická. Z celkového plánu je evidentní, že záchranný výzkum odkryl pouze jihozápadní okraj nižinného sídliště, jehož centrální část se pravděpodobně nachází výše po svahu v severo- resp. jihovýchodním směru, v prostoru dnes již zastavěném.

Nižinné sídliště tohoto typu nacházela svoji hospodářskou základnu zřejmě v zemědělství. Obecně lze vyslovit domněnku, že zemědělské zázemí blanenské osady bylo vázáno právě na hnědozemě na sprašových pokryvech či svahovinách, které se v jednotlivých okrscích vyskytují v bezprostředním okolí na svitavském levobřeží a reprezentují pro pěstování plodin vůbec nejhodnotnější

půdní typ Blanenského prolomu (srov. Mašát/Kalenda 1967).

Jiří Doležel, Balázs Komoróczy, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Čižmář, M. 1990: Die Erforschung der spälatènezeitlichen Siedlung in Bořítov, Bez. Blansko (Mähren, ČSFR). Arch. Korrb. 20/3, 311–315.

Mašát, K., Kalenda, M. a kol. 1967: Komplexní průzkum zemědělských půd ČSSR. Půdy okresu Blansko, genetická a agronomická charakteristika. Rkp., Ústav pro zúrodnování půd, Praha-Suchdol.

Resumé:

Blansko (Bez. Blansko), „V Dílech“, L. Daňka Str. Laténezeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

BLATEC (okr. Olomouc)

„Za Nádražím“. Halstat. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

V červenci 2001 byly na AC VMO nahlášeny zemní práce uskutečňované při kopání rýhy pro optický kabel na lokalitě Blatec „Za Nádražím“. Při kontrole bylo zjištěno, že výkop narušuje několik archeologických objektů. V průběhu záchranného výzkumu, bylo objeveno 8 pravěkých objektů a také 6 žárových hrobů. Lokalita Blatec „Za Nádražím“ se nachází na jih od obce Kožušany-Tážaly u silnice do obce Charváty, na horní části prudkého svahu terasy řeky Moravy. Nadmořská výška této lokality je 214,0–228,0 m.

Většina objektů (hlavně hrobové celky) byla vykopána do dosti silné vrstvy orníční i podorníční půdy. Celková mocnost ornice v místech archeologických nálezů byla cca 0,50 až 0,80 m, vrstva podorníční hlíny měla i přes 1,20 m, což byla také maximální hloubka výkopu pro optický kabel.

Ve výkopu přímo u silnice byly nalezeny čtyři sídlištní objekty a všechny prozkoumané hroby. Objekty měly různé tvary, dva z nich (obj. č. 40, 41) měly trychtýřovité řez; kvůli omezené hloubce výkopu nebyly však zachyceny jejich dolní části. Další dva měly řez buď vanovitý (obj. č. 42) nebo mísovitý (obj. č. 43); jejich maximální rozměry zachycené na profilu výkopu byly (délka x hloubka): obj. č. 40: 1,80x0,72 m; obj. č. 41: 1,75x0,75 m; obj. č. 42: 6,00x0,65 m; obj. č. 43: 2,20x0,72 m. Jejich zásyp tvořila tmavě hnědočerná nebo šedočerná hlína. Ve zkoumaných objektech byl nalezen velmi malý počet archeologických artefaktů, většinou kousky mazanice a atypické střepy, na základě kterých je bylo možno zařadit rámcově do pravěku.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 43 (2001)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz http://www.iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Bakázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, PhD., PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Alice Del Maschio, Miroslav Lukáš
Jazyková úprava:	PhDr. Jan Balhar, CSc.
Na titulním listě:	Plastika medvěda z Pavlova (kresba J. Svoboda); letecký snímek Mušova a Pálavy (foto O. Šedo)
Tisk:	BEKROS
Náklad:	350 ks

© 2002 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00